

מסע אשור ובבל *

מאת מ. אדעלמאן.

מסורה לארם נהרים.

בשליש לירח אוגוסט, עזבתי את העיר ירושלים ללכת דרך העיר אל-בירא הנקראת בכהבי-הקדש, בארז"ח לשכח (נאבוליס). שכח היתה לפני כרת השמרוני, קרית מעוזם ותפארתם שהיתה מלאה תשואות ארם ומהוללה בחשכהות. בימינו אלה ירדה העיר הזאת פלאים ואך מאה וחשע נגשיה בני אדם מתנודדים בקרבה. משכח עברתי דרך טבריא (טיבערוואס), צפת (סאפעד) וזוא (ז'אוא) עד דמשק (דאמאסקוס) הקרויה העליונה ועטרת תפארת ארץ סוריא. את העיר הזאת לא מהרתי לעזוב, החעככתי בה ימים מספר כי זה הפעם הראשונה בימי חיי אשר הסקרה הביאני לתיבה, לכן אסרתי אתור אותה לארכה ולרחבה למען דעת גדלה ותכונתה אל נכון.

דמשק, העיר הגדולה לאלהים, אשר סאו מעולם מהוללה היתה כפי הנוסעים והחרים את הארץ ברוב החשכחות, ומימי דורות עולמים תהנוסם כאבן נזר ברוב עשרה ויקר תפארת גדולה, חכיל ערך 110 אלפים נפשות בני אדם בעלי עינים ואמונת שונות; כהם שמנת אלפים יהודים השוקמים על שמריהם וחיים חיי עושר ושלות השקט. ישנם בתוכם גבירים אדירים היושבים על גפי כרומי האשר וההצלחה, נהנים משווי זמיות הכדינה שנה בשנה עם כל אורחי עם הארץ שאינם בני בריח, גרים ברבע סיוחד בפאת מזרחית דרונית, יושבים במשכנות סנכהים ונות שאנן ועושים סחחרים גדולים עם כנעני נכבדי ארץ. כבעש כל אחינו בדמשק אוהבים את עמם ודחם, שומרים חירה מתללה, ובכלל יהודים נאמנים הם לאלהי ישראל, אפס לאושר בניהם ועתיבותם לא יראנו, ודרכי דהנוך אבלות סאר; לא ישימו לב להדריך את בניהם בדרך הטוב והישר ולנהלם על מכוני הדת והדעת; אין להם בתי חלמוד תורה וישיבות להרביץ תורה ולהקים חלמידים מובהקים, ואין להם סלמדים להועיל אשר יורו לעויליהם דרכי האמונה

* העתקה חפזית מכחני התיר מ. אדעלמאן מירושלים נדפס ברהוספה למו"ע יודישע פרעססע מאת נ. ד. האפשאן.

הצרופה ויסודי תורת משה. הנערים פרועים לשמצה, הולכים בשל ברחיבות קריה ובשרירות לבם ישתובגו טיובה נצחתי ויבחרו בכל תועבת ה' אשר שנא. אולם המדה להחזיק בידו תופשי תורה ותלמיד חכמים השוקדים על דלתי התורה והאמונה, הכתה שרש בלבות יהודי דטישק. טוקורים ומכבדים הם מרכיצי תורה ולומדיה, הומכים בידיהם ויטיבו עמהם כל הימים. לתכלית הדבר הזה מתנוססות כדמשקן שלש ישיבות פרטיות להחזיק בידו לונדי תורה אשר כוננו שלשה גבירים יחידים הדואגים כל הימים להספיק כל צרכי החיים לערך שבעים לומדי תורה, לתחם נהן בכבוד מיטיהם נאמנים וכל מתחוריהם עליהם. ככל היהודים בארצות המזרח בכלל, יצטינו גם יהודי דמשק במדת הצדקה והפורנות, וכמעט כלם נדיבי לב הם, גוסלי חסדים הצורשים לרעב לחם, המלבישים ערומים, המהויקים בידו קשי יום ואסללים והמשכילים אל דל כל הימים. עוסקים בצרכי צבור באמונה ודואגים להטיב מצנם הסוסרי בכל מה דאפשר. כאשר אמרתי כראש יגורו כל יהודי דמשק ברבע סיוחד הנקרא בשם 'דערב אלמעשטאניקים', והרבע הזה נחלק עור לחלקים רבים ושונים אשר בשנים שעברו סגורים היא בשערי עץ ויושביהם לא התערבו עם עם הארץ בני אמונות ודתות שונות אשר ישבו ביחד חלקי העיר. ברבע היהודים מהנוססים לתלפיות שני בתי תפלה גדולים ומפארים, בנוים בגאווה עפ"י חכנית הבניה והגזרה של הקדטונים והדרת הזקנה הופסת עליהם. נוסח חפלהם כסנהג ססרד ואין ביניהם לגוסח האשכנזים אלא איזה מנהגים מיוחדים לבד הנקדשים אצלם סאו מעולם, ומכל מנהגיהם המקודשים הכי נכבד המנהג היפה להזכיר פעם אחת בענה נשמות הרבנים הנפטרים בערב יוהכ"פ קודם הפלת כל נדרי.

מצב המדיני של אחינו בעיר הזאת אך טוב הוא כל הימים. הממשלה פרשה עליהם כנפי חסדה והדאג להטיב עמהם ולעשותם לאזרחים נכבדים בארץ. ישנם איזה יהודים בעיר הזאת הנושאים בשרות כבודות ומסוארות במדינה וחשובים הם מאד בעיני אחיהם עם הארץ. יועץ-סחרים (סעקרעטאר) של הוואלי (שר העיר והמחוז) הוא יהודי, אשר כאח ורע יתהלך עמו כל הימים, ושניהם יחדו יתיעצו חמיד על צפונותיהם בעניני ממשלת העיר והליכות יושביה.

הדרך מדמשק לכגוד במדינת בגל, מחוז חפצי ועיר כמדת נסיעתי, הולכת דרך כדבר סוריא המשתרע בין הר-הלכנון ובין

נהר פרת. הדרך הרחיקה הזאת מלאה אבני נגף וצורי ממשול ובכלל ססוכנת היא סאר. הנוסעים הרוכבים על סוסיס בדרך הכבדה הזאת יסבלו כל יד עמל ותלאה, תחתתי טוח ומצוקות מרבה להכיל, ויתנהלו לאמם ימים רבים. השיירות הנוסעות על גבי הגסלים דרך המדבר הנירא הזה וכתחו רגלם בין אבני נגף וצורי ממשול, באבקת חול פורח וסלעי סגור סארבעים עד שמונים יום, אבל בגמלים קלי-המרוץ (דואל בלשון ערב) יעשו את דרכם זאת במשך חשעה או עשרה ימים. הגמלים קלי-המרוץ האלה ירוצו דרכם עשרים שעות בסעל"ע באין מעצור. אפס לא כל בני אדם יעצרו כח לעשות נסיעה כבדה ומסוכנת כזאת להביא בסכנת טוח נפשם ולשאת כל יד עמל ותלאה, רק יחידו סגולה, אנשים אבירים ואמיצי לב בגבורים העשויים לבלי חת ולא יחזו ספני כל פגע ואסין, ישליכו נפשם כנגד לעבור ארצות הישיסון האיום הזה, כי רגילים הם מנוער לרכוב על הגמלים קלי-המרוץ ולהטותם להפצם בין סלעי סגור וצורי ממשול. בגלל המעצורים והמכשולים האלה לא הרהבתי עז נפש לאחוז דרכי דרך המדבר הזה, ואבחר בדרך אחרת שאינה מסוכנת וכבדה כל כך. וככן הלכתי בדרך הלכנון ובארות, שם ירדתי כאנית קיטור ואחרי מסע 36 שעות תחרתי אל הוף אלכסנ-דריעטטע. במלכסנדריעטטע לנתי הלילה, ובהיות הבקר בקר לא עבות הלכתי עם ארחת-גוסעים לאלעפסא (חלב), דרך אמיוכיא (אנטאקיע), אשר ישם יגורו טאה והמשים בתי-אבות יהודים. הדרך הזאת מלאה קברים רבים, בורות ומנהרות, יען כי הערביים בסצאם על אם הדרך גופות אנשים סטירסיס, או הרוגים בידו שורדים היושבים כנקיקי הסלעים לשלול ולבוז בו, או הגועים משרב וחום, יכרו להם קבר בסקום אשר ימצאום, וכל הבכר הזה נחשב בעיני הנוסעים לבית הקברות גדול ורחב ידים.

עיה ויגע סתלאות הדרך, באתי צלחתי לעיר אלעפסא. ישם נחתי ימים אחדים עד אשר התלפתי כח ואספתי אמן ואמן למען יהיה לאל ירי לעשות דרכי הלאה. אלעפסא הנודעת בכחבי הקרש בשם ארם צובה מוקפת עד היום הזה כמבצר עתיק יומין אשר שעריו שעריו ברזל וקירותיו נהרסים במקומות רבים ברוב ימים. (המשך יבוא)

מסע אשור ובבל

סאת מ. אדעלמאן.

(המשך סגליון 66)

שם תראינה עוד עינינו איזה כלי תותח, דיק ואילי ברזל, אשר הזקנה והחלודה עליהם חוספות, ואיזה שרי צבאות תוגרמים עם כספר אנשי חיל יגורו שם בחור מסונים על המבצר להשגיח על כלי המלחמה ולנצור קריה מצר ואויב בעת מלחמה. מכהבי קדשנו נודע לנו כי יואב בן צרויה שר צבא הסלך דוד, היה הראשון אשר הביא את העיר הזאת בכבוד ובסערת מלחמה הבקיע את המבצר לפניו ולפני חילו וילכוד את העיר, וירפה עד היסוד. נוסעים רבים יספרו כי עוד זה לפני זמן לא כביר ראו על אבן אחת מאבני המבצר כתובת-קעקע המספרת בקצרה פרשת המלחמה הזאת וכל התלאות אשר עברו על יושבי העיר לרגלי כבושה. יגעתי למצוא את האבן הזאת, לראות את הכתב עתיק יומין זה בעצמו ולבוא עד הכונתו, אבל יגעתי ולא מצאתי, ולא יכולתי להציל דבר אמת ספי יושבי העיר איה אישוא אכדה האבן הזאת וידי מי חלו בה.

אחלב (אלעפא), אשר עור בימי הבינים פרחו כרבצלה כרוב עשרה ויקר חפארת גדולתה, וכנעניה נכבדי ארץ עשוה לעיר רוכלת העמים, עיר גדולה לאלהים עם 550 אלפים נפש אדם, ירדה ציטנות מאות האחרונות עשר סעלות אחורניז ובימינו אלה מספר יושביה ערך שבעים אלף נפש אדם; מהם ארבעים אלף מחסדים, עשרים אלף נוצרים ועשרת אלפים יהודים. מצב המדינה של אחינו בעיר הזאת ברע הוא מאד, ואף כי ספאת חוקי החוגרמים יש להם כל משפטי הארץ יחד עם אתיהם בני הנכר, ויכולים ללכת בדרכי תורחם ודחם ככל אות נפשם באין סכלים דבר, אפס עם הארץ יבטו עליהם בעיני זעם ומשטמה ואיכה נצחת, יצרו אוחם, יתעוללו ויתהוללו בהם על כל כדרך כף רגל, ירדוים בחמת קנאת דחם ועכרחס עד חרבה, ובכל עת חמיד יהרגו בירי אנשי בליעל יהודים נקיים כפשע, דמי אנשים אמללים צועקים אליהם מן האדמה ואין דין ואין דין אשר ירוש דמם היפוך, כי יפחדו אחינו להגיש עצוכותיהם לפני שרי הממשלה למען לא יעלו חמת עם הארץ על כלל ישראל, שלא יקומו כאיש אחר חברים להכותם וירם לעשות בהם שפטים ולהכחידם מהחת

שמי ה'. אך לעוסת זה מצבם המוסרי טוב ויפה הוא באופן נעלה. ערת ישרון בעיר הזאת תתנהג בסדר ומשמר נכון, ומצוינת היא במדותיה הטובות ובתקנותיה הנכחות מכל קהלות ישראל בסוריא ובארם נהרים. אהבת התורה והדת הכתה שרש בלכות אחינו עם, חובבים הם שוחריה וחופשיה, לומדיה ודורשיה בכל נפשם ומאודם, ובית התלמוד הורה לנערי בני ישראל הנוסד עם זה כבר, סתנוסס לכבוד ולהפארת ויפרח כחצללת השרון. כחשע באות הלמידים מכקרים את הבית הזה, וערך שלש מאות מהם לוטדים גסרא עם כל המפרשים. המשגיחים והמנהלים הספקחים על בית הספר הנכבד הזה, הטורים והמלכדים להועיל עושים מלאכתם מלכת הקדש באמונה, ישימו כל מעינם להרביץ חורה בישראל, וכל ישעם וכל הפצע להגדיל ולהאדיר את הבית הזה שיהיה לאות ולמופת, לכבוד ולתפארת. סאו מעולם חנוססו באלעפא אבני גור מופלגי תורה וחכמה, אשר בתורחם וחכמתם האירו עיני אחב"י בכל סקוכות מושבותיהם, והעיר הזאת היא המקור לאנשי כושת חופשי משוג אנתי ישרון, וכבוד חבטי אלעפא גדול הוא בעיני אחינו בכל ארצות הטורח.

דרחק מעיר אלעפא ססע יום או יומים, נפגוש בהמקום חדף אשר לפי הכסורה העתיקה כתב שם עזרא הספר את ספר תורה משה כבית הכנסת המסואר המתנוסס במקום ההוא.

גם באלעפא יגורו אחינו ברבע מיוהד הנקרא בשם „באהסיטי“ וכשזרע בקרן הצפוני מן העיר הזאת. בפכוד רחוב היהודים סתנוסס להלפיות בית-הכנסת עתיק יומין אשר הדרת זקנת מאות כשנים עליו חופפת. אורך הבנין העתיק הזה תשעים אמה, ורחבו מאה וארבעים אמה, נחלק לשבע לשכות כרותות, אשר כל לשכה ולשכה היא בית הפלה מיוחד בפני עצמו, עם כסות, ארונות ספרי תורה, ספרים ללמוד ולהתפלל, ועוד כלי קדש שינים.

לפני עשרים שנה היו רוב צירי (קאנזולען) הממשלות השונות אשר ישבו באלעפא סאחב"י, אבל עתה נשחנו העתים ורק הציר האוסטרי הוא יהודי, האדון משה דע פיקציאטטע, איש נכבד ונעלה, בעל מדות חרומיות ויהודי גאטן לאמונתו ודחו, אוהב אחיו בכל נפשו ומאודו ודואג לאשרם ולהצלחתם כל הימים. גם אהבת התורה הכתה שרש בלכבו, הובב חופשיה ושוחריה ומחויק ושיבת הלמידים חכמים על הוצאתו.

כאלעפא עשיתי דרכי אל המקום בערעזיק הנמצא על חוף נהר סרת. יש נכרו עוד עקבות סבצר עתיק אשר כרבות הימים נחרב והיה לכעי ספלה, וכלי ספק נבנה לפני אלף דור לשמירת הדרכים לבל חסולנה השירות (קאראוואנען) בירי שודדים אשר ארבו במספרים לשלול ולכוז בו. חוקרי קדמוניות כצאו בשרידי המבצר הנהרס הזה ענין לענות בו, וישימו כל מעינם בתכינת הבנינים העתיקים, הפרו, בקצו ומצאו על אבני המוסדות כתובות עתיקות מאד, כתובות אשוריות וארמיות המספרות ארחות חיי הקדמונים, ארחם ורכעם ופרשת כלחכותיהם, קורותיהם והליכותיהם. גם אני חפשיתי באבני גיר המנופצית שם על כל אפסים, ומצאתי סמכעית עתיקות הקיקות פנים ואחור בכתב טוור הדוסה מאד לכתב-היתדות ולכתב אשורית. שמחתי לקראת המציאות האלה, היקרות מאד בעיני חוקרי קדמוניות ודורשי רשומות דורות עולמים, וכל החדשות אשר הצלתי משרידי קדמוניות אלה, מאבני המוסדות החקיקות בכחבים קדומים, ומסמכעית הרכות והישונות, העליתי על ספרי אשר כתבתי בעיני ידיעות הארכעאלאגיע.

בבעזיריק לא התמהסתי זמן רב, ואחרי אשר נתתי מתלאות הדרך הרימותי את פעמי ונסעתי הלאה. אחרי עבור עוד ששה ימים באתי לאורפא הנקראת בכתבי הקדש בשם „אור כשדים“. בכל הדרך סבעזעריק לאור כשדים, סגשתי בכסרים רבים אשר יגורו בחוכם בתי-אבות הדכה סאחב"י, ובאור כשדים לכד יגורו כעת ערך שלש מאות משפחות יהודים, כלם יחיו יש היום סאשרים, בתיהם מלאים כזן אל זן וכל טוב סלה, התערו כאזרחים רעננים, יושבים בשלות השקט באין סכלים דבר, ונהנים סכל זכויות המדינה. האחד מהם הנקרא כצם „אנ-דאיאן“ יכתן פאר בחור ציר פרסי, והוא גם רב העדה המפקח על כל צרכי צבור ודברים שבקדושה. האיש הזה רכש לו שם משמן טוב, ידיו רב לו בתורה וחכמה ויחבר כמה ספרים בעיני חוקי המדינה ודעת אלהים בארץ אשר כבר הוציאם לאור הדפוס. בסקומות רבים בחבוריו אלה ישא כדברותיו על אופן חיי אחינו באורפא וסביבותיה, ונכבדות מדובר בהם ע"ד קורות היהודים בגלילות האלה וכל המוצאות אוהם סימי קדם ער היום הזה. (המשך יבוא)

כסע אשור ובבל.

מאת מ. אדעלמאן.

(המשך מגליון 67)

חוקרי קדמוניות, הבותגים ובודקים גנזי דורות עולמים ורשומות העבר, מצאו באור כשדים זכרונות רבים אשר יזכירו העת הקדומה עד ימי אברהם אבינו, אשר חי לפי עדות ספורי הוה"ק במקום הזה, ויתנו איתותם אותות על ארהות חיי אבינו הזקן הזה ועל כל מקרי דורו וכל התלאות והמוצאות אשר מוצאוהו בתקופת ימי חייו עלי אדמות. יושבי המקום יראו עד היום הזה את המקום אשר בו התגורר וכיוהר קדושה ונערצה ביניהם המערה אשר לפי המסורה והקדומה נולד בה אברהם. על יד המערה מתנוסס כעת בית-השלה להמחמדנים, אשר בכל עת תמיד עומדים שם על המשמר איזה מושלמנים, לישמר את המקום הקדוש הזה לבל ינכאווהו היהודים הנתעבים ונאלחים בעיניהם. נואד יאבתי לבקר את המערה הזאת, חתרתי בכל עז לשחד בידו המושלמנים העומדים על המשמר ובאמצעות אחד ממכירי אשר שקלתי על ידו סך שמונים פראנק, נתן לי הרשיון לרדת בתוך המערה ולחקור על כל הנמצא בתוכה.

המערה נפרדת לשני תאים גדולים רחבי ידים, אשר גרות הרבה במנורות כסף וזהב יאירו שם את חשכתם, ולאור הגרות הללו יכולתי לראות את כל הנמצא בהמערה פנימה. שם ראיתי על הקירות כתובות ערביות רבות, חקוקות בשן הסלעים אשר מקוצר הזמן לא יכולתי לבוא עד תבונתן, ולפי עדות המושלמני הזקן אשר גלוה אלי, יסערו הכתובות האלה ספורים קדומים כחיי הקדמונים וכל מוצאותיהם. בקרבת המערה שוטף נחל קטן בשקט וברומית חן, ובמיטיו הצלולים והבהירים כספיר היטמים לטוהר, ידגו דגים רבים בעלי זונים וזנים שונים. הנחל הקטן הזה נקרא בשם „נחל אברהם“ והדגים הישרצים בקרבו קדוש יאמר להם ולא יאכל אותם איש מושלמני החרד לכל דבר נקדש ונערץ. המושלמנים יעריצו ויקדישו את הדגים האלה, בימי הגיהם ומועדיהם יתאספו על חוף הנחל אנשים נשים וטף לחלוק כבוד לאברהם העברי ויזרקו ויבורו להדגים כלא הפנים פתותי להם ונערנים, ויתענגו

העיר הגדולה הזאת לא נהרסה בידי אדם או בסערת מלחמה, כי אם יד הזמן חלה בה לעשותה שממה, וברבות הימים נטשוה יושביה לאחד אחד, ויעזבוה לעולם מבלי שוב אליה עוד, ושני הזמן האכזר אשר לא יהדר ולא ישא את פני כל היקום הפך ברבות הימים את העיר הזאת לכהן ליל ישימון ולחורבן שממת נצח. בירכתי המקום השמם והנמוט הוא, באהלים שפלי קומה, אהל-קדר מקנה וסוף, יגורו כמה מושפחות אכזרים ערביים אשר ירעו עדריהם הדלים והקטנים במרחקי המדבר ויבלו את ימיהם בעוני ובחסר כל. האדמה הצחיחה והחרבה לא תרוה נפש אדם ובהמה, וחסרון המים יעולל גוראות להיושבים הנדכאים והנענים האלה, כי ככל הכזר הזה לא נמצא רק מעין אחד אשר יקיר את מימיו מבין הצורים וכפי הסלעים. על יד המעין הזה יתאספו כל היושבים עם עדריהם פעמים בכל יום. המסורה העתיקה תספר כי המעין הזה הוא המעין אשר התאספו אליו רועי מקנה יעקב אבינו עם עדריהם ועשחרות צאניהם להשקותם מים בבקר ולעת ערב. צפונות מזרחית מעיר ההרם הזאת הראה לי המנהל את קברו של הרח אבי אברהם. על הקבר הזה כתנוסס בנין קטן מפואר מאד ועל אחד מקירותיו הקיקים בעט ברזל ועשרת הדברים האלה: „הבנין הזה הוקם לכבוד הרח אבי אברהם העברי“. הדבר הזה כתנגד לדברי תורה המספרת כי הרח כת בחרן, וכאשר נתבונן בעין בוחנת על הכנית הבנין ומהותו נוכח כי לא חלו בו ידי הבונים הקדמונים, וכי בזמן מאוחר מאד הוקם על אחד הקברים מקברי הקדמונים אשר יחסוהו לקברו של הרח ההבון אשר זה דרכו להאמין לכל דבר, יאמין עד היום הזה באמונה שלמה ששם נטמן אבי אברהם ולכן יעריצוהו ויקדישוהו באופן נעלה.

שני ימים ישבתי בחרן, ואחרי תקרי ודרשי את המקום המושלח והנעזב הזה עד תכליתו, שמתי לדרך פעמי, ובדרך זו כאתי שבתו בלוי המנהל לאור כישדים. מישה נסעתי הלאה וטגמת פני קורדעסטאנה, ארץ-ההרים המשתרעת בין הנהר חדקל בשאת יש, ובין ים-הכספי בירכתי-קדם. תכלית נסיעתי זאת היתה לבקר את העיר דיארבעקער, בירת קורדיסטאן הטורקית (המישך יבוא)

ששם התגורר אברהם ימים רבים. על חוף הנחל הקטן הטוטף שם בשקט ובלאט, הנקדש ונערץ ג"כ מאת העם מפאת זכרונות קדומים המיוחסים אליו, כתנוסס בנין עתיק נפלא מאד בתכונתו אשר יד הזמן חלה בו ויפרץ בו פריץ על פריץ, ומעמודיו הגבוהים והמועקה אשר מסביב לו, נכיר את אופן ותכנית הבניה והגזרה של היונים הקדמונים. בתוך הבנין הנטוש הזה נכרו עד היום עקבות קברים עתיקים הנקדשים ונערצים מאד בעיני ההמון, בהאמינם ששם נקבר אברהם איש האלהים ועוד אנשים קדושי עליון כמוהו.

לאט ודומם התנהלנו בדרך הכבדה והמסוכנה, לבנו פחד מקול עלה נדף, כי יראנו מהבעדואינים השראים האורבים שם במחבואיהם להתנפל כחיתו מרף על העוברים ושבים ולרנעים התעתדנו לפגוש אותם בדרך, אבל לאשרנו לשוא פחדנו פחד לא היה פחד, וליום המחרת לפני הצהרים באנו צלחה חרנה, והוא מקום נטוש ונעזב כמדבר, אך שמה ושאיה, אך צלמות ותהו יליל ישימון נראה בכל אפסים וסוכות-קדר הבנויות מקנה וסוף נטושות מאין אדם. פה ושם נכרו עוד שרידי בנינים עתיקים, מוסדות, אבני פנה ואישיות נהרסות, אבני גיר מנופצות, חרבות וקירות נתוצים, אשר יתנו אותותם אורנית כי בימי קדם התנוססו על המקום הזה בנינים רבים וגדולים, עיר הוכייה ועליזה עם טירות נשגבות, היכלי שן וארמנות תפארה, עיר שהיתה מלאה תשואות וכמשק גבום המו והתגעשו יושביה ברחובותיה ואין קצה לתכונה. אבני המוסדות המרובעות והגדולות הנפגשות שם על כל צעד וצעד, אשר עמלו בונים בהן להסיען ממוקמות החוקים ולהביאן אל המקום הזה למען הקים עליהן היכלי תפארה כמו רמים, יתנו עדיהן כי בעלי הארכמונות היו מאשרים בארץ החיים, אשר רכשו כסף וזהב תועפות, וכל ישעם וכל חפצם היה לבונן בתים מרוחים אשר יעמדו לארך ימים ולנס עמים, בהזילם זהב מניכס ביד רחבה ובנפש חפצה. שתי ישעות ארכו עד אשר הקפנו את המקום הנטוש והנתוין הזה לארכו ולרחבו ולכל עבריו מסביב. לבי המה בקרבי לטראה החרבות הרבות, גלים נצוים ועיי מפלה משרידי הבנינים העתיקים אשר התנוססו שם לפנים בחסן תפארת עזם, וזכרונות קדומים אלה עוררו בקרבי רגשות מאד נעלים וקדושים אשר לא ידעתי שיהרם. משרידי כל החרבות ועיי הכפלה, אבני הגיר המנופצות ושנמנות עולם חכרתי כי

על החיון הנעים עת יתנפלו הדגים על הפתותים לבלוע אותם ולמלאות ברשם מערנים ומאכלי תאוה אשר יושישו להם מעריציהם. הגדה נפלאה שגורה בפי ההמון אשר זה דרכם כסל להם להאמין בכל משאות שוא וכדוחים. כל איש מושלמני האדוק באמונתו מאמין באמונה שלמה שעל מקום הנחל הקטן הזה הבין בימי קדם המלך נמרד את כבשן האיש אשר בתוכו השליך את אברהם אבינו, אך אלהי אברהם הפליא חסדו עמו ויהפך כרגע את הכבשן עם להבת אשו הנורא לנתל שוטף, ותומר סים זכים, מתוקים וצלולים הוצק יסודו. בכלל מלא כל הכזר מסביב לאור כשדים זכרונות קדומים רבים מאד, ורוב הזכרונות הנפגשים על כל מדרך כף רגל מיוחסים לאברהם אבינו ע"ה, ורובם ככלם טעולפים בספורים נפלאים מקורות ימי חיי איש האלהים הזה, ומשולבים בכל התלאות והרפתקאות דערו עליו מיום היותו לאיש עד יום מותו.

אחרי אשר תרתי את העיר אור כשדים וסביבותיה, גמרתי אוכזר ללכת לחרן הנמצא במרחק שכונה עשרה שעות כמקום הזה. בעל בית המלון אשר התאכסנתי אצלו העיד בי לבלתי אשליך נפשי כנגד לעבור בדרך מסוכנה כזאת, המלאה בלהות מות, מהתת שאול ובעותי שחת ורגלי הבעדואינים הפראים והפרועים, המסתתרים על כל פרשת דרכים להתנפל על העוברים ושבים לשלול שללם ולהכותם נפש. אבל אני לא שמתי לבי לאזהרתו זאת; אחת אמרתי ללכת חרנה, ויעבור עלי פה. לקחתי לי מורה דרך אשר נהירין לו שבילי המקומות האלה ואשלם לו כמיטב כספי, ובשעה השביעית בבקר אחרי אשר נפקחו עפעפי שחר עלינו על סוסינו האבירים והקלים לרוץ ארח ונשים לדרך פעמינו. האויר היה קר מאד וכל יצורי גוי כמו התמוללו מקור וכפור, אך כמעט יצא השמש להאיר לארץ ולדרים עליה, וקרנו הבערות באש פלדות החלו לחמם את בשרי, החלפתי כח והייתי לאיש אחר. עד מהרה החל השרב והחום לפעול עלי ועל כונהלי פעולותיו הנמרצות ומבלי כח ואון התנהלנו כדרך ישימון הנולא הול בוער ואבק פורת, אבני נגף וצורי מכשול.

לעת ערב באנו אל המקום „אל-חליל“, הנקדש ג"כ לכבוד אברהם אבינו. יושבי המקום אינם יודעים אל נכון את הטעם מדוע קרוי יאמר למקום הזה, ועפ"י ההשערה יאמרו

מסע אישור ובלל.

מאת מ. אדעלמאן.

(המשך מגילון 82)

כל הבל הארץ הכינהרע כאור כעדים והלאה הומה בתארו ובכל הזיונותיו הטבעיים לחבל ארץ ארם נהרים וגלילותיה, וכאשר נלך הלך ונסוע הלאה בדרך העולה דיארבעקעה, תלנו שלשלת-הרים ההולכים ומתנשאים במרום עד כי יגבהו כפאר מאד ושיא ראשיהם יתרום עד העבים ומכוסים בלמעלה בשלג עולמים. השתנות טבע הארץ, הארה וחליפותיה, כזגה ואיורה, פועלת הרבה גם על השתנות רוח יושביה, על ארחה ורבעם ועל כל הליכותיהם, על מנהגיהם ומדותיהם בבית ובחוץ. יושבי ארם נהרים שהם בכלל ערביים כבטן ומלידה, אנשים טובים וישרים הם, את עוברי ארץ יקדמו בסבר פנים יפות, ואכילום וישקום ויכינו להם מקום ללון, ובאהבה, אהול ורעות יתעלסו אתם באהבים, גם יניחו בילקוטיהם צידה לדרך, ובראותם כי הדרך אשר ילכו בה היא בחזקת סבנה ילזו אותם מרחק רב וישמרו צעדיהם לבלתי יתנגפו רגליהם ולבלתי תאונה להם רעה. אבל לא כן יושבי קורדיסטאן, הם בכלל אנשים רעים והטאים, שונאים כל זר הקרוב אליהם ולא יראנו לעולם להועיל ולהטיב להולתם, לכן דעת לנכון נקל, כי עוברי ארץ בארץ הזאת יכניסו את עצמם בסכנת מות ומחלת שאול ואכדון, כי שורדים אורבים על כל פרישת דרכים לשלול שלל ולבנו בו, ואוי לו להנוסע האמלל אשר יפול בידו פריצי חיתו טרף בדמות בני אדם אלה, או יבא עליו הקרין וכדמי ימיו יורידוהו שאולה, גם במנהלים עצמם מורי דרך ומישרי כסלה אין לתת אמון, כי תשודים גם הם לרועיהו נפשות ולשודדים בעהדים.

המקום הראשון אשר פגשתי בעברי את הגבול והגלי עומדות היו על אדמת קורדיסטאן היתה העיר סויערעק, עיר גדולה ומפוארה עם עשרים אלף תושבים, כבעט כלם קורדים ורק ילידים בתי אבות כבני ישראל יתגוררו בתוכה. בסויערעק עשיתי רק שעות כספר ועד מהרה עזבתי את העיר הזאת ועברתי הלאה, ואחרי מסע יום אחד מערבה באתי לעיר צערפאק ובה נצאתי כשליש מאות בתי אבות מאחב"ו. כלם עוקטים עם על שמריהם, כתייהם טלאים כל טוב סלה, ורובם נודעים לעשירים נכבדים אשר כסף תועפות להם ושולחים במסחרים גדולים ודיהם. בקרבת העיר הזאת נמצא מעין נפלא נאד בתכונתו, מימיו מי-גפרית עולים בחומם עד 80%, ולפי עדות יושבי המקום מעין ישועה הוא, ומימיו כי ברפא לחליום רעים ונאמנים אשר יגהו מזור למוכי אלהם בעוניים.

בעוד יום אחד וחצי באתי לעיר דיארבעקער, עיר עתיקה ומהוללה מימי קדם הנודעת מאו כעולם בשרידו קדמוניותיה וזכרונותיה, בבניניה ומצבותיה המכוסות בכתבי אשור, רומא וערב, אשר הדרת הזקנה עליהם חופפת ושני הזמן האכזר המכלה את כל היקום שנו אותם לטוב להשאירם לזכר עולם לנס ולפלא עד אחרית הימים. מישימים אלף תושבי העיר הזאת ישנם מאחינו רק ישיבים בתי אבות החיים שם בשלות הטקט ובאין מכלים דבר, כי הנואלי (שר המחוז) השוכן כבוד בעיר הזאת הוא חובב ארם ומטיב לכת עם אלהים ועם אנשים, והוא יגין על אחינו האמללים מכל צרה שלא תבוא עליהם לרגלי שנאת בני עם הארץ אשר ינטרו להם איבה נצחת בלבם.

קורדיסטאן לארץ בבל.

בדיארבעקער ישבתי חמישה ימים, ומשם הישלתי נפשי כנגד לעבור באניה על פני הנהר הדקל לבוא בגדרה. הנסיעה הזאת כסוכנת מאד, כי הנהר חדקל ילפת ארזות דרכו בין הרים גבוהים ותלולים, בין כפים אימים וסלעי מגור נשאים, ומימיו יהמו ויתגעשו מאין הפוגות, יסאנו וירעשו ברעם ורעש, יזרכו וישטפו בהמולה גדולה, והאניה אשר תסול מסלה בנוים אדירים כאלה התהפך על כל צדיה ולרגעים התעתד לאיד ולאסון, בלעדי זאת ירגיזו גם שודדי-ים המסתתרים עם אניותיהם בסתר קנה וסוף, את הנוסעים האמללים אשר ישימו נפשם בכפס לעבור ארהות הנהר הזה, ורבים חללים יפילו בהתנפלים עליהם לשלול שלל ולבוז בו. את כל האימים והבלהות, מזהות שאול ובעותי מות אלה ידעתי מראש, אך מרוב תשוקתי לחדשות ולנצורות אשר קייתי לראות כרחבי ארץ הפלאות הזאת, לא שכתתי לבי לכל זאת, אמרתי יעבור עלי ניה, אעברה נא ואראה את הארץ, עדיה כפריה תוותיה ובנותיה וכל המקומות המעולפים כספורים נפלאים ובהגרות עתיקות מימי עולם ושנים קדמוניות.

שלשת ימים ישטה אניתנו על פני מי הנהר חדקל, הגלים ההומים והסוערים נשארה כעל כנפי נשרים, והמלחים המהירים והחרוצים אשר הסכינו כנוער לעבור ארחות ימים ואיים רחוקים עשו את מלאבתם במים רבים ולא נחו יומם ולילה. כל הנוסעים שטחו על נסיעה צלחה כזאת וכל אסון לא היה נגר עיניהם. אפס ביום הרביעי לנסיעתנו על הנהר חדקל, בהיות הבקר בקר לא עבות, עפעפי שהר טרם נסקחו, שבתה שמתחננו, ערב לפתע פתאום מישוש דרכנו, כי להקת שורדים אשר ארכו בין סלעים וכפי צורים בקרבת החוף, התפרצו פתאום מטחבואיהם וישתערו עלינו כתמות רוחם ובשנף קצפם, ויכונונו את קני-הרובה על אניתנו וימטירו על ראשינו

כדורי מות ואש מתלקחת. להתייב לקראתם ולהתנרות עמהם מלחמה לא היה לאל ידנו, ובראוהנו כי כפשע בינינו ובין המות, תהרנו אל החוף ונמסור את נפשנו בידיהם. או כתרוננו סבכונו השודדים ויאמרו לשלול שללנו ולהכותנו נפש, עשרים איש מאנשי האניה החלו להלחם עמהם ולעמוד על נפשם אבל עד ארגיעה נוכחו לדעת כי קצרה ידם והשודדים אסרו אותם לעינונו בחבלים וישימו עליהם כישמר לבל ימלטו על נפשם, וישלחו כבזה ידיהם ויצינום על גחליהם דיקם. רק אני ויתר הנוסעים אשר ברצוננו הטוב ססרנו להם את כל רכושנו וקנינונו, נצלנו מידיהם ולא נגעו בנו לרעה, כי חמלו עלינו וישלחנו לנפשנו. משם נסענו עוד עשרים שעות הלאה עד אשר באנו לכפר קטן העומד על החוף. האניה התרה אל החוף, ונאמר לנו שם ולהחליף כח מתלאות הדרך המסוכנה וכמעט עזבנו את האניה ורגלינו דרכו על היבשה, יצא לקראתנו איש קורדי אחר מיושבי הכפר שהיה מזוין בבלי נשק יסוגים מכף רגלו עד ראשו, ויצהיל פניו לקראתנו ובעשה רפה ונעימה היתה שאלתו הראשונה אם לא ימצא איש יהודי בתוכנו. אנכי גליתי לפניו כי עברי אנכי, והוא הושיט ידו לי לשלום בסבר פנים יפות, ויבקשני ללכת אחריו. ערך ארבע שעות הלכנו בין הרים ונבעות, בין אחים ירקרקים ונאות דשא המעולפים בציצים ופרחים עד אשר באנו לכפר קטן אשר בו בתי אבות אחרים מאחב"ו. כל היהודים התאספו יחד ויצאו לקראתי בפנים צוהלות ויקדמוני יורדשו בשלומי ויכניסוני לבית גדול ורחב ידים, שם האכילוני מועדנים ופרי מגדים, השקוני עמים רמונים ויין הרקת, ויחלו לדרוש בשלומי ובשלום אחינו בארץ מולדתי. בנה שאנן ההוא התמהמהתי ששה ימים וביום השביעי הכינו את כל צרכי הדרך וימלאו את ילקוטי מגדנות ומאכלי תאוה, גם הלבישוני בגדים חדשים ומנעלים שמו על רגלי, וייעצוני לבלתי אאהז דרכי הלאה על פני הנהר חדקל אשר לרגעים אור נכון לצלעי הנוסעים בדרך מסוכנה כזאת, ובכך שמעתי לעצתם ונסעתי מיסם בדרך יבישה בלויית מורה-דרך מאחב"ו אשר שכרתי לי להורות דרכי אלך בה. בדרכי זאת יפגשתי כמה כפרים אשר בהם יתגוררו כמה וכמה משפחות מאחב"ו החיים חיי עני ולחין, דויים וסחופים מצוק עתותיהם המעיקות, נגשים ונענים כחמת צוריהם ושכניהם הרעים, הם הקורדים הפרועים אנשי בלועל דועלי און. כגדיהם דומים לבגדי בני עם הארץ ושפתם שפת אישורית; את חוקי אמונתנו, מישפטיה ומנהגיה יצרו ככבת עינם, ובכלל יהודים נאמנים הם בכל הליכותיהם בימרום דת קדישנו בכל פרטיה ודקדוקיה. (סוף יבוא)

מסע אישור ובבל.

סאת ב. אדעלמאן.

(סוף מגליון 83)

אחרי מסע שמונת ימים, מסע כבד ומסובן אשר עבר גבול נפשי לשאת ולסבול את כל התלאות והרפתקאות דערו עלי על כל מדרך כף רגל, באתי בשלום לכאססול, היא העיר המתנוססת כעת על חרבות העיר הקדמונית גינה, בירת מלכי אישור הקדמונים וקרית הפארתם מימי עולם ושנים קדמוניות. העיר טאססול המשתרעת ביפה נוף נחמד ונעלה נאד על החוף השמאלי של הנהר חדקל, תביל ששים אלף יושבים בעלי עמים ואמונות שונות, מהם אלפים בתי-אבות טאחב"י, הגרים בדבע מיוחד בקרן דרומית מזרחית של העיר ורוכס יבלו ימיהם בעוצר רעה ויגון, כי לא שמן חלקם בארץ החיים וההצלחה פנתה להם ערף ולא פנים. בית הכנסת הישן נושן המתנוסס לתלפיות מתוין לרבע-היהודים השאיר בקרבי רושם אדיר וחזק, כי למראה הבניות העתיקה ומהות בנינו הנפלא, ולמראה הדרת הזקנה החופפת עליו נמלאו בתי נפשי רגשות מאד נעלות וקדושות, רגשות עדינות אשר לא ידעתי שחרן. דרך שער נמוך וצר נכנסתי במבוא חצר גדול ורחב ידים, והנה קיר גבוה מאבני שיש לפני, ודרך דלת גדולה הסוככת על צירה, באתי באולם גדול ומישם בבית הכנסת פנימה. השתוממתי למראה הבית הנעלה הזה, כי על כל מקום אשר נשאתי את עיני, ראיתי אך הוד והדר, אך יופי ותפארת. הבנין בכלל גבנה בנאוה עפ"י הכנית הבנינים העתיקים, וכפה נפלאה לו מלמעלה. קירות הבנין, נגו וכפתו נשענים על עמודי חסן, עמודים יפים ומצוירים עד להפליא, וחלונותיו יקופים אטומים; בכותל מזרחי באמצע מתנוסס ארון ברית העדות, ארון עתיק יומין המצויר בציצים ופרחים מעשה ידי אמנים מהוללים, אשר השכילו לשכללו ולפארו באופן מאד נעלה, ואין ערוך אליו ביקר תפארתו ויפעת זהרו. משכאל לארון הקודש הזה יושבים הרבנים (חכמים) והדיינים, ומימינו—הגבאים ואלופי העדה. באמצע בית הכנסת מתנוססת הבמה ועל הספסלים המכתירים אותה ככל עבריה מסביב, ימצאו נוקומם יתר נכבדי הקהלה, מהם הזנים, שמישים, שוחטים ומוהלים ויתר כלי הקדש המכהנים פאר בעדתם והמקבלים שכרם מקופת הקהלה. בראש העדה הוא עומד החכם-באשי רבי אהרן ברוי, והוא מלוכד גדול בחכמת התורה ולו עשר ידות בספרותגו העתיקה והחדשה. הוא לא יעשה את תורתו קרדום לחפור בה ולא יקח מעדתו כל שכירות, רק יכלכל את גפשו ונפשות בני ביתו ממלאכתו מלאכת הקדש, כי הוא סופר סת"ם. וישתכר לכחיתו בזיעת אמו ובתבונה כפיו. בית התלמוד

תורה בעיר הזאת, הנוסד זה כבר בשביל הנערים העניים אשר יד אבותיהם אינה כושנת לקחת להם מורים ומלמדים פרטים לשגן להם תורת ה' התמימה, עומד בשפל המדרגה. ארבעת הכלמדים הנמצאים בבית הזה לא יעשו מלאכתם באמונה, כי שכרם אשר יקבלו מקופת העדה ערך עשרים פיאסטער לשנה (והוא בערך שני רובל לשבוע) לא יספיק להם כדי כלכלת נפשם ונפשות בני ביתם, לכן אנוסים הם לבקש טרף חוקם מעסקים אחרים ואת מלאכת הקדש מלאכת הכלמדות יעשו ארעו. חכרת, כל ישראל חברים" בפאריז פתחה זה לא כביר על הוצאותיה בית ספר לילדי ב"י בעיר הזאת, ללמדם יסודי דת מישה, מלאכת הכתיבה, החשבון והקריאה, אבל הבית הזה לא האריך ימים, כי קמו טקנאים והזויים אשר אמרו שכוונת החברה איננה רצויה ומעשיה אינם לשם שמים, וכי אדיר חפצה להוליך את בני ישראל שולל ולהתענות מדרכי ה' ומשבילי אמונתגו הצרופה, לכן נסגר הבית עד היום הזה וחכרת כ"ה לא הוסיפה לפאָרו.

במאססול עשיתי שמונה ימים ומישם נכעתי בגדרה. בדרך הישרה והקצרה המובלת בגדרה מיטין לחוף הנהר חדקל במשך ארבעה עשרה יום, לא בחרתי, כי הדרך הקצרה הזאת מסוכנה היא על כל שעל ושעל מחמת הבעדואינים המסתתרים בירכתי המדבר, האורבים בכל עת תמיד להתנפל על העוברים ושבים; בלעדו זאת לא ראיתי את מטרתו אשר הצבתי לי בנסיעתי זאת, באשר לא אמצא בכל המקומות ממאססול עד בגדר שום עדה או קבוץ מאחב"י אשר אוכל להתחקות עליהם ולבוא עד תבונתם. אי לזאת בחרתי בדרך הארוכה ההולכת משמאל לנהר חדקל, דרך ילשים יום, המיושבת בקהלות קטנות וגדולות סבני בריתנו. עד המאה השבע עשרה עמד חבל הארץ הזאת תחת שלטון ממשלת פרס ועד היום הזה רוב היושבים שם פרסים הם, גם מארחות חיי היהודים יושבי המתחזות האלה, כמדותיהם, ממנהגיהם ומכל הליכותיהם נראה כי פרסים הם מלידה ומבטן. קהלות ישראל היותר גדולות בחבל הארץ הזאת הן הנה קהלת קופרין (ערך מאה בתי-אבות), קהלת שינאה (ערך מאה ועשרים בתי-אבות), וקהלת שולאמאי העומדת על הגבול המסריד בין הונגריא ובין פרס; החצי מהקהלה הזאת בערך מאתים בתי-אבות יסור למשמעת תונגריא, וחציה השני—למשמעת פרס. היהודים בכלל נהנים שם משוויו-זכויות המדינה, חיים חיי ערן ונחת, בני עש הארץ לא יכבירו אכפם עליהם, יתהלכו עמהם באהבה, אחוה ורעות וישוקטים על שמריהם כל הימים. בלכתי הלוך ונסוע בדרך העולה בגדרה, סגשתי בעיר העתיקה נציבון, הנודעת לשם ולתהלה בבית הישיבה הגדולה אשר יסד שם לפני רבי יהודה בן בתירא. מאלפים תושבי העיר הזאת לא נמצא אף יהודי אחד, רק בימי הספירה מא"ח ש"ס עד חג השבועות יבואו שמה

יהודים רבים ככל העברים מסביב להשתטח על קברו של התנא האלהי רבי יהודה בן בתירא, ולערוך שם תפלותיהם מקרב ולב עמוק. על קבר איש האלהים הזה מתנוסס בנין מפואר, בנין עתיק יומין נאד, הבנוי במזה לפי תכנית בתי כנסיות העתיקים שבארץ ישראל, שנבנו לפני אלפי שנים ושנות עולמים. הבנין הזה הוא האות והמופת האחר והמיוחד בעיר הזאת אשר השאיר לנו הזמן לזכרון מימי עולם ושנים קדמוניות, אשר יעיר על פעולות היהודים ומעשיהם בימי קדם. משם נסעתי הלאה עד אשר באתי צלחה בגדרה.

בגדר, בירת מדינת בבל, עיר גדולה לאלהים ובה כואת אלף נפש אדם, מהוללה היא ברוב סחרה ועשרה מימי עולם ושנים קדמוניות. כארבעים אלף נפש אדם מאחב"י סתגוררים בתוכה ותושביה הנותרים הם נוצרים ארמענים, מתמדיים ותערובות בני עמים שונים. קהלת היהודים הגדולה והנכבדה בעיר הזאת אותה לכושב לח ברבע מיוחד בקרן מזרחית דרומית מעיר הזאת; אולם בתי ספתריהם ואסמיהם, אוצרותיהם וחגויותיהם מתנוססים לתלפיות מחוץ לחסום כושבם בחלק העיר המשתרע משמאל לחוף הנהר חדקל, והחלק הזה נקרא בשם "רבע-המסחר". רבע-המסחר הזה יהטה ויתנעש כל ימות השבוע מאלפי אנשים הרצים ושכים, הלוחצים ודוחקים איש את רעהו בעד ובכתף בשוקים וברחובות לעשות מסחר וקנין, לקנות ולמכור, להת וליתן ממוצאי בקר עד הנשף בערב יום; לא כן הוא ביום השבת, אז יסגרו כל בתי המסחר והאסמים על מסגר, שבה משובש המקנה והקנין, בכל הרחובות השלך הם ודומות קדיש שוררת בכל אפסים ולא נראה שם כל נפש אדם; כי כל עכדי נאמן החרד לדבר אלהים, יושב כל היום ספון בביתו בסוד בני משפחתו ואחוזת מרעיו, ישמור שבת כחלל ויתענג כל היום על רוב שלום וכנוחה נעימה. היהודים כבגדר הם רוח החיה באופני מסחר-השיירות (קאראוואנען האנרעל) אשר נסב ורחב בימים האחרונים האלה כמלוא רוחב הארץ הזאת, ושיירותיהם הלוך הולכות ושבות מסוריא הצפונית לבגדר, ומעיר רובלת העמים הזאת ישלחו סחורות מסחרות שונות תוצאות אויה ואסריקא כאניות קיטור גדולות על מי הנהר חדקל, דרך לשון-ים הפרסי להודו ולעוד ארצות ואיים רחוקים. בימים האחרונים האלה פרץ מסחרם עוד ביתר שאת וביתר עז, כי באו במסורת ברית המ"מ עם הכריטינים, ובכל עת תמיד ישלתו לשם אניות מעונות צמר, גלומי משי, תאנים ורמונים ועוד הרבה מיני פירות תוצאות ארץ בבל, ומשם יביאו בחורה וביותר מעיר טאנשעסטער סחורות מאנופאקטור ועוד דברים שונים. במלה אחת: סותרו בגדר מבני בריתנו מהוללים לכנענים נכבדי ארץ אשר ירחיבו גבולות המסחר ויגשאוהו עד גרם המעלה העליונה. אולם רוב אחינו בעיר הזאת עניים טרודים הם, המשתכרים אל צרור נקוב ותיים

בעוזר רעה ויגון, ומעת אשר נפתק מהם הנדיב הגדול והנעלה ר' מגשה ג"ע שהיה אבי יתומים ודיין אלמנות, כי יסד הרבה בתי חסד וצדקה, וכל ישעו וחפצו היה רק להועיל ולהטיב לקשי יום ולאובדים בענים, שקעה שמש הצדקה והחסד בעיר הזאת, הדלות והרחקות שמו משטרם ברבע-היהודים ואלפי נפשות מאחב"י גועים ברעב ואין איש שם על לב לחמול עליהם ולהושיט להם יד עזרה.

בעת היותי בבגדד ישב שם על כסא הרבנות בתור ראש העדה החכם-באשי ר' אברהם, איש גדול בתורה וחכמה ובעל כשרונות ומדות נעלות מאד. אם יכהן ככהונתו זאת גם עתה, אפונה מאד, יען כי נכבדי העדה, עשיריה ותקיפיה אוהבים בכל עת המיד להחליף ולהמיר רבניהם באחרים הטובים או הגרועים מהם, לזאת אין להתפלא כי רוב הרבנים היושבים על מדין בעיר הזאת, כתר הרבנות איננו הולמתם, ואינם כדאים והגונים לכך, כי נבערים הם ורקים מתורה וחכמה, מיראה וד"א, לא ישימו לב לצרכי העדה ולהנהגת הקהלה, ולא ידאגו להשכיל את אחיהם ולהטיב מצבם הרוחני. טבל הרבנים אשר ישבו על כס הרבנות בעיר הזאת בעשריות שנים האחרונות, הבי נכבד רבי אבדאללאה (עבד-אל) אשר כהן פאר בכהונת חכם-באשי ימים רבים בלא שכירות, והאיש הנלכב הזה פעל בעדתו פעולות רבות ונמרצות, ויחקן תקונים גדולים ירבי התועלת והעליליה בצרכי צבור, הרביץ תורה ברבים ואדיר חפצו להגדיל תורה ולהאדירה. בלעדי החכם-באשי הזה מהוללים בתשבחות עוד חכמים אחדים אשר יצקו מים על ידו החכם הזה ימים רבים, ומהם יצטיין החכם-המדיני רבי שלמה בכור חוצין הי"ו, אשר העתיק לערבית את ההגדה של פסח ואיזה חלקים מסדור התפלות. מכל עשירי בגדד וגביריה יתנוסס לתפארת הגביר האדיר ר' יוסף גורדוי, אשר אין ערוך לעשרו וליקר תפארת גדולתו. לבשתנו ולבושת קהלת ישראל בבגדד, אילי הכסף וגטילי הזהב מאחב"י בעיר הזאת, לא ידאגו לטובת זולתם, יאטמו אזניהם משמוע שועת נכאים ורמעות עשוקים ורצוצין משפט, ולא ייחמלו על אחיהם האמללים הגועים מולעפות רעב ומתהפכים למעצבה מחסר כל במעונותיהם הצרים והדלים. גם אהבת התורה לא הכתה שרש בלבכם, ובית הת"ת אשר כאלף ומאתים נעדים, ישקרו על דלתותיו יום יום עזוב ונטוש הוא באופן נורא, אין איש מהם שם על לב לחקן את בדקי הבית הזה להגדילו ולהאדירו ולדאג עבוד התלמידים שלא ילכו ערומים ויאפמים ושלא ירעבו ללחם חוקם, אך צלמות ואי סדרים שורר שם כל הימים, שאיה יוכת שער ואין ערוך להעוובה.

העתיק משפת אשכנז ג. ד. האפפמאן.